

Буднік В.А. (Брэст, Беларусь)

РАДАВОД МАКСІМА БАГДАНОВІЧА: ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТУ МАЦІ – МАРЫІ АПАНАСАЎНЫ

У цывілізаваным грамадстве памяць аб сваім радаводзе шануецца ўсімі дзяржаўнымі інстытутамі як на матэрыяльным, так і на духоўным ўзроўні. Бясспрэчна, у першую чаргу яна павінна захоўвацца ў родавым, сямейным архіве.

Раней радаводы складалі і вялі князі і заможная шляхта. Сяляне свой радавод помнілі звычайна на 2–4 пакаленні, не болей. Цяпер хочам больш даведацца пра карані нашых славурых пісьменнікаў: Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча. Самае большае, што мы сёння ведаем у адносінах да продкаў Максіма Багдановіча, – гэта імёны яго прадзеда і прапрадзеда. Яно і зразумела. Бедныя сяляне, а тым больш прыгонныя, сваіх радаводаў не вялі. Многія з іх былі нават непісьменныя. А войны, якія не міналі Беларусь, знішчалі і метрычныя царкоўныя ды касцельныя запісы грамадзянскага стану людзей.

Як вядома, адным з першых пачынальнікаў жыццяпісу сваёй сям'і і свайго роду быў Адам Ягоравіч Багдановіч – бацька Максіма Багдановіча. Ён, вядомы фалькларыст, педагог, па просьбе камісіі Інбелкульта напісаў

успаміны пра свайго сына. Яшчэ ў маладыя гады Адам Ягоравіч займаўся сваім радаводам, шмат часу праводзіў у архівах. Дзякуючы сабранаму матэрыялу, напісаў мемуары «Мои воспоминания».

Калі гаварыць пра радавод маці Максіма Багдановіча – Марыі Мякоты, трэба заўважыць, што, як і бацька Максіма, Адам Ягоравіч, яна мела трывалыя ўніяцкія карані абодвух радоў. Марыя была з небагатай сям’і – бацька працаваў наглядчыкам павятовай лякарні ў Ігумене (цяперашні Чэрвень). Быў хваравіты, нашмат старэйшы за жонку. Яшчэ пры ягоным жыцці сям’я была вымушаная аддаць дзяцей у мінскі прытулак. Там Марыі пашанцавала – яна спадабалася жонцы губернатара Ларысе Пятровой. Тая дае дзязўчынцы дваранскі тытул і прыладжвае ў Аляксандраўскую жаночую вучэльню, затым у Пецярбург. Настаўніцкую гімназію Марыя не сканчае – выходзіць замуж за Адама Багдановіча. У Мінску ў іх нараджаюцца Вадзім і Максім (падмуркі гэтага дома ў Траецкім прадмесці знішчылі колькі тыдняў таму пры пабудове шматпавярховіка). Сям’я пераязджае ў Гродна, тут з’яўляюцца на свет Лёва і доўгачаканая Ніна. Пасля нараджэння дачкі ў Марыі імкліва пачынаюць развівацца сухоты – і яна літаральна згарае.

Само слова, што было вытворным, як можна меркаваць, для прозвішча *мякота* сустракаецца ў розных варыянтах напісання: з літарай “е” у першым складзе *мекота* (праславянскае, сербска-харвацкае), з дзвюма літарамі “к” *меккота* (чэскае), *мякоціна* (цверска-пскоўскі дыялект). У 7 томе “Этымалагічнага слоўніка” у перакладзе са славянскіх моў (чэшскай, сербска-харвацкай і інш.) гэтае слова тлумачыцца як *мякаць*, *мышца*, *лытка* і нават проста *мяса*. Дарэчы, на тэрыторыі сучаснага Уздзенскага раёна Мінскай вобласці паводле “Слоўніка назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці” Я.Н. Рапановіча знаходзіцца вёска Мякаты (Мякоты) [1, 4]. На наш погляд, гэтае слова па сутнасці раскрывае некаторыя рысы яе характару – мяккасць, змашынасць, дабрыню.

Хацелася б звярнуць увагу на тое, як рысы характару Марыі Апанасаўны раскрываюцца праз прызму лістоў, якія яна пісала да мужа, калі знаходзілася з дзецьмі ў весцы Вяззе Асіповіцкага раёна ў 1895 годзе, а таксама на тых ўмовы, у якіх выходзіў будучы паэт.

У маёнтку Вяззе, адкуль Марыя Апанасаўна пісала лісты, гасцявала ў сваёй старэйшай сястры Стэфаніды, якая была замужам за лесніком мясцовага памешчыка – Францам Секяржыцкім.

Лісты вабяць сваёй пранікнёнасцю. З вялікім хваляваннем і адпаведнай адказнасцю піша яна лісты да мужа Адама. Гэта чыстая душой і адданая ўсім сэрцам сям’і жанчына, якая чула клапоціцца аб здароўі сваіх хлопчыкаў, падрабязна апісвае сваё хваляванне ў сувязі

з нечаканай хваробай малодшага Максіма. Але ў яе словах гучыць не жалоба на цяжкасці, а радасць, што сумела дапамагчы свайму сыну і робіць усё, каб ён адчуў сябе лепш. У лістах яна вельмі падрабязна расказвае пра ўсё, што з імі здараецца. І гэта, на наш погляд, не імкненне ўсё пералічыць, а жаданне жанчыны падзяліцца з мужам уражаннямі, што характарызуе яе як жанчыну высакародную. Яна ўважліва адносіцца да сваіх і чужых дзяцей. Нездарма яе палічылі за лекарку, бо яна спасла некалькі сялянскіх дзяцей, аб чым падрабязна піша ў лісце ад 10 мая 1895 года: “...я здесь прослыла за лекорку: остановила понос у годовалого ребёнка, и он поправился, а то чуть на тот свет не пошёл: бабе, у которой болели зубы, дала смазать щеку камфорным маслом – и тоже приходила, благодарила. Второго ребёнка, страшно золотушного, и теперь всё носят ко мне: вся голова покрыта, как шапкой, струпиями, которые раздраются в кровь... я велела дитя тут же выкупать с мылом, проделала эту операцию три раза – и голова чистёхенькая...” Цяжкія ўмовы жыцця сялянскіх дзяцей выклікаюць у чулай жанчыны пачуццё болі, скаргі ад тых умоў, у якіх яны жывуць. Яна лечыць сялян сваімі лекамі, а потым у лістах просіць мужа высылаць неабходнае. Адчуваецца яе заклапочанасць аб стане бедных сялянскіх дзяцей, жанчын. Яе вельмі крануў выпадак, які адбыўся ў вёсцы: “Два дня тому назад муж жестоко избил свою жену только за то, что отрезала для детей от последней булки хлеба ломоть. Погнался за ней на улицу, а та от него спряталась на кладбище, где и ночевала. А на другой день валялась с окровавленной головой у него в ногах». Марыя Апанасаўна не прымае такіх адносінаў да жанчыны. Яна асуджае тыя ўмовы, у якіх знаходзяцца сяляне. Таму можна казаць пра яе як пра чалавека, вяртага даваць правільную гістарычную ацэнку вельмі не простым умовам жыцця, ладу сялянскага чалавека.

З пачуццём вялікай любові 21 красавіка 1895 года, развітваючыся з мужам, яна піша: “Целую тебя, моё золото, будь же хоть ты здоров, побольше гуляй и помни, что мы без тебя все пропадём”. Яна з мацярынскай заклапочанасцю і нават з гонарам расказвае пра пачуцці сваіх дзяцей, якія вельмі сумавалі па бацьку: “Лёвшка всю дорогу спал, заснул к концу и Максим, только Вадим наслаждался природой и был в полной уверенности, что едет к папе”. Маці вельмі ўдзячна, што дзеці шмат часу праводзяць на прыродзе, яна добра разумее, што іх здароўе – гэта іх будучыня: “Целый день сегодня с самого утра на дворе: едят и спят как никогда”. І зноў у канцы ліста ласкавыя словы да мужа: “...целую своего котика, милого, хорошего. Пиши же”.

Лісты даюць шмат для разумення атмасферы, у якой выхоўваўся будучы паэт, узаемаадносін яго маці і бацькі, характару самой Марыі Апанасаўны. Акрамя таго, яны ўяўляюць значны інтарэс як дакументы

эпохі, як узор эпістальярнай спадчыны нацыянальнай інтэлігенцыі канца стагоддзя. Максім Багдановіч, адарваны ад сваёй радзімы ў раннім дзяцінстве, выхаваны, па сутнасці, у рускамоўным асяроддзі, пачаў пісаць па-беларуску і стаў глыбока нацыянальным паэтам. Адзін радок з пісьма Марыі Апанасаўны, як бы не апекаваў ён нас сваёй ацэнкай падзей (“...вот только плохо, что стали говорить по-белорусски и иногда такое словечко выпалят, что хоть сквозь землю провались...”), многае вытлумачвае. Знаходжанне ў беларускай вёсцы, дзе рэаліі жыцця спрыялі вельмі гарманічнаму развіццю душы, адклалася ў вострай памяці дзяцей нейкім моўна-вобразным кодам, які дасць пра сябе знаць праз некаторы час. У гэтым сэнсе лісты Марыі Апанасаўны можна разглядаць як зыходныя дакументы ў духоўнай біяграфіі Максіма Багдановіча.

У вершы “Памяці маці Максіма Багдановіча” Дануты Бічэль, якая калісьці была душой музея Багдановічаў, ёсць такія радкі:

Марыі Апанасаўны душа
 Малодшаю нястомнаю сяброўкай,
 Паўстаўшы перад гродзенскім барока,
 Калі размыта вечнасці мяжа,
 Вяскою непрылашчаных, гаротных
 Вядзе па ціхіх вуліцах Гародні
 І я, жывая, крочу за душой
 Максіма Багдановіча матулі...

Літаратура

1. Яцкевіч, З. Радавод Максіма Багдановіча / З. Яцкевіч. – Мінск : Беларускі кнігазбор, 1999. – 32 с.